

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

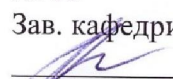
Вченою радою гірничо-
екологічного факультету
31 серпня 2022 р.,
протокол № 7

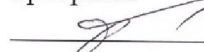
Голова Вченої ради
 Володимир КОТЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ ГІРНИЧОГО ВИРОБНИЦТВА»

для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «молодший бакалавр»
спеціальності 184 «Гірництво» галузі знань 18 «Виробництво та технології»
гірничо-екологічний факультет
кафедра екології

Схвалено на засіданні кафедри
екології
протокол від «29» серпня 2022 р.
№ 10

Зав. кафедри екології
 Ірина ПАЦЕВА
Гарант освітньо-професійної
програми

 Сергій ІСЬКОВ

Розробник: к.е.н., доц. кафедри екології Ганна КІРЕЙЦЕВА

Житомир
2022 -2023 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 2

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 18 «Виробництво та технології»	Обов'язкова	
Модулів – 1	Спеціальність: 184 «Гірництво»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		2022-й	2022-й
Загальна кількість годин – <u>90</u>		Семестр	
		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – <u>3</u> самостійної роботи студента – 2,6	Освітній рівень: «молодший бакалавр»	Лекції	
		16 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		<u>32</u> год.	12 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		<u>42</u>	74
Індивідуальні завдання:			
-год.			
Вид контролю: <i>екзамен</i>			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 53 % аудиторних занять, 47 % самостійної та індивідуальної роботи;

для заочної форми навчання – 18 % аудиторних занять, 82 % самостійної та індивідуальної роботи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 3

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Головною метою курсу є сформувати у студентів базові професійні компетентності з економіки, перелік та сутність яких регламентують освітньо-кваліфікаційні характеристики бакалавра з гірництва.

Основними завданнями курсу є:

- ідентифікація підприємства як повноважного суб'єкта ринкової економіки;
- розуміння процесів матеріально-технічного та кадрового забезпечення економічної діяльності гірничого підприємства;
- розрахунок та структуризація витрат підприємства на виробництво продукції;
- визначення фінансових результатів та ефективність діяльності підприємства.

Результати навчання, які студент повинен набути після вивчення курсу:

Зміст дисципліни направлений на формування наступних компетентностей:

ЗК5. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

СК5. Здатність до експлуатації складових систем і технологій гірничих підприємств.

СК6. Здатність аналізувати режими експлуатації об'єктів гірництва та виконувати оптимізацію їх функціонування.

Отримані знання з дисципліни «**Основи економіки гірничого виробництва**» стануть складовими наступних програмних результатів навчання:

РН6. Розробляти технологічні операції та процеси гірничих підприємств.

РН11. Визначати ефективність використання систем і технологій гірництва за техніко-економічними критеріями.

РН14. Оцінювати стан і технічну готовність устаткування ланок гірничих підприємств за критеріям забезпечення заданої продуктивності та безпеки експлуатації.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 4

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Гірниче підприємство в ринковій економіці

Змістовий модуль 1. Основні суб'єкти та принципи господарської діяльності в ринковій економіці (ЗК2, РН6).

Тема 1. Основні суб'єкти та принципи господарської діяльності в ринковій економіці. Види підприємств та їх об'єднання. Особливості функціонування гірничого підприємства.

Тема 2. Стратегія підприємства як відкритої динамічної системи. Ризики в діяльності підприємства: види, вимірювання та управління ризиками

Змістовий модуль 2. Основні засоби підприємства. Оборотні фонди підприємства (СК6, РН14).

Тема 3. Економічна сутність, систематизація та структура основних засобів. Організація обліку та оцінка основних засобів. Показники ефективності використання основних засобів.

Тема 4. Види зносу основних виробничих засобів. Амортизація. Методи нарахування амортизаційних відрахувань.

Тема 5. Оборотні фонди підприємства. Призначення, склад, класифікація, структура оборотних фондів. Джерела формування та поповнення оборотних фондів. Кругообіг, стадії кругообігу оборотних фондів. Нормування оборотних коштів. Показники ефективності використання оборотних засобів, шляхи покращення використання оборотних фондів

Змістовий модуль 3. Промислово-виробничий персонал підприємства та продуктивність праці СК5, РН6).

Тема 6. Сутність, склад та структура персоналу. Якісно-кількісне планування персоналу. Продуктивність праці робітника, шляхи її підвищення..

Тема 7. Оплата праці на підприємстві. Економічний зміст заробітної плати та принципи її формування. Склад та структура заробітної плати. Форми та системи оплати праці.

Змістовий модуль 4. Результати виробничо-господарської діяльності підприємства та витрати виробництва (СК5, РН6, РН11).

Тема 8. Витрати виробництва та собівартість продукції підприємства. Сутність економічних витрат, види собівартості продукції. Склад собівартості продукції. Чинники впливу на рівень собівартості продукції та напрямки зниження витрат підприємства.

Тема 9. Результати виробничо-господарської діяльності підприємства. Вартісна оцінка продукції підприємства. Економічний склад прибутку, джерела його формування. Основні напрямки використання прибутку. Рентабельність виробництва та продукції. Шляхи підвищення рентабельності виробництва.-

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 5

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
1	2	л	п	лаб	інд	с.р.	8	л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Основні суб'єкти та принципи господарської діяльності в ринковій економіці												
Тема 1. Основні суб'єкти та принципи господарської діяльності в ринковій економіці.	11	2	4	-	-	5	10	-	-	-	-	10
Тема 2. Стратегія підприємства як відкритої динамічної системи.	12	2	4	-	-	6	12	2	2	-	-	8
Разом за змістовим модулем 1	23	4	8	-	-	11	22	2	2	-	-	18
Змістовий модуль 2. Основні засоби підприємства. Оборотні фонди підприємства.												
Тема 3. Економічна сутність, систематизація та структура основних засобів.	8	2	2	-	-	4	4	-	-	-	-	4
Тема 4. Види зносу основних виробничих засобів.	8	-	4	-	-	4	7	-	2	-	-	5
Тема 5. Оборотні фонди підприємства.	7	2	2	-	-	3	12	-	2	-	-	10
Разом за змістовим модулем 2	23	4	8	-	-	11	23	-	4	-	-	19
Змістовий модуль 3. Промислово-виробничий персонал підприємства та продуктивність праці.												
Тема 6. Сутність, склад та структура персоналу.	12	2	4	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Тема 7. Оплата праці на підприємстві.	10	2	4	-	-	4	12	2	2	-	-	8
Разом за змістовим модулем 3	22	4	8	-	-	10	22	2	2	-	-	18
Змістовий модуль 4. Результати виробничо-господарської діяльності підприємства та витрати виробництва.												
Тема 8. Витрати виробництва та собівартість продукції підприємства.	10	2	4	-	-	4	12	-	2	-	-	10
Тема 9. Результати виробничо-господарської діяльності підприємства.	12	2	4	-	-	6	11	-	2	-	-	9
Разом за змістовим модулем 4	22	4	8	-	-	10	23	-	4	-	-	19
<i>Форма підсумкового контролю за модуль 1: модульна контрольна робота</i>												
Всього за семестр:	90	16	32	-	-	42	90	4	12	-	-	74
<i>Форма підсумкового контролю дев'ятого семестр: залік</i>												
Усього годин	90	16	32	-	-	42	90	4	12	-	-	74

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 6

5. Теми практичних (лабораторних) занять

Номер теми	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
Модуль 1			
Змістовний модуль 1			
1	Види підприємств та їх об'єднання.	4	-
2	Ризики в діяльності підприємства: види, вимірювання та управління ризиками	4	2
Змістовний модуль 2			2
3	Показники ефективності використання основних засобів.	2	-
4	Амортизація. Методи нарахування амортизаційних відрахувань.	4	2
5	Показники ефективності використання оборотних засобів, шляхи покращення використання оборотних фондів	2	2
Змістовний модуль 3			4
6	Продуктивність праці робітника, шляхи її підвищення..	4	-
7	Форми та системи оплати праці.	4	2
Змістовний модуль 4			2
8	Склад собівартості продукції. Чинники впливу на рівень собівартості продукції та напрямки зниження витрат підприємства.	4	2
9	Рентабельність виробництва та продукції. Шляхи підвищення рентабельності виробництва.-	4	2
Всього за модулем 1		32	4
Усього годин		32	12

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 7

6. Завдання для самостійної роботи

Протягом вивчення дисципліни студенти виконують індивідуальні завдання, які є невід'ємною складовою самостійної роботи. Метою є навчитися аналізувати та пропонувати заходи щодо вирішення різноманітних проблем, пов'язаних з практичним впровадженням економічного інструментарію на гірничому підприємстві.

Номер теми	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
Модуль 1.			
Змістовий модуль 1.			
1	Розкрийте сутність ринкової економіки як середовища функціонування суб'єктів господарювання.	1	2
2	Поясніть відмінності між господарською та підприємницькою діяльністю.	1	2
3	Поясніть загальні принципи господарювання та підприємництва в Україні.	1	2
4	Розкрийте видове різноманіття підприємств за різними ознаками.	1	2
5	Поясніть відмінності між основними організаційно-правовими формами об'єднань підприємств.	1	2
6	Що являє собою гірниче підприємство як суб'єкт економічної діяльності.	2	2
7	Поясніть специфічні характеристики гірничого підприємства.	1	2
8	Розкрийте механізм функціонування підприємства як відкритої системи.	2	2
9	Поясніть зміст та значущість стратегічного планування для підприємства.	1	2
Змістовий модуль 2.			
		18	
10	Поясніть економічну сутність основних засобів підприємства. Поясніть види структур основних засобів. Яку інформацію надає таке структурування?	1	2
11	Поясніть форми організації обліку основних засобів на підприємстві. Яким чином використовуються отримані результати обліку?	1	3
12	Що розуміють під зносом основних виробничих засобів. Які рішення та в яких випадках мають прийматись керівництвом щодо основних засобів. Поясніть фактори, що впливають на ступінь зношення основних засобів.	1	2
13	Поясніть цілі амортизації основних засобів. Поясніть відмінності методів амортизації основних засобів	2	2
14	Поясніть узагальнюючі показники ефективності використання основних виробничих засобів та шляхи поліпшення цих показників.	1	2
15	Розкрийте економічну сутність оборотних фондів, визначте склад, наведіть приклади можливої їх систематизації та структури. Визначте та розкрийте сутність джерел формування та поповнення оборотних фондів.	1	2
16	Графічно позначте кругообіг оборотних фондів та поясніть сутність його стадій. Розкрийте цілі та сутність процесу нормування оборотних фондів.	2	2
17	Охарактеризуйте показники ефективності використання оборотних фондів, наведіть шляхи покращення їх використання.	1	2
18	Порівняйте між собою головні ознаки основних та оборотних фондів виробництва підприємства	1	2
Змістовий модуль 3.			
		19	
19	Визначте поняття «персонал», наведіть його склад та структуру, охарактеризуйте сутність змінної та умовно-постійної категорій трудящих. Розкрийте сутність якісного та кількісного планування персоналу різних категорій.	2	3

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022	
	Екземпляр № 1		Арк 15 / 8
20	Охарактеризуйте категорії «явочний та списковий» склад робітників. Наведіть методи визначення явочного складу робочих. На підставі чого визначається кількість керівників, спеціалістів? Наведіть методику розрахунку коефіцієнту спискового складу.	1	3
21	Наведіть методику визначення продуктивності праці персоналу різних категорій. Поясніть внутрішні та зовнішні джерела контингенту на вакантні робочі місця підприємства	2	3
22	Дайте характеристику процесу руху персоналу підприємства. Поясніть напрями підвищення продуктивності праці персоналу підприємства.	1	3
23	Поясніть економічний зміст заробітної платні, розкрийте сутність принципів її формування. Поясніть форми та системи оплати праці, поясніть принципову різницю між формами оплати з огляду на спосіб визначення результатів роботи	2	2
24	Охарактеризуйте значення тарифно-кваліфікаційного довідника, тарифної сітки та тарифних ставок при розрахунку заробітної плати. Розкрийте сутність нарахування заробітної плати при прямій відрядній, відрядно-преміальній та акордній системах оплати труда. Розкрийте сутність нарахування заробітної плати при простій почасовій, почасово-преміальній та окладній системах оплати труда.	1	2
25	Визначте структуру заробітної плати та поясніть сутність складових такої структури.. Які функції виконує зарплата? Хто має розуміти ці функції та при прийнятті яких рішень використовувати ці знання?	1	2
Змістовий модуль 4.			18
26	Позначте сутність економічних витрат виробництва. Розкрийте різницю між витратами на продукцію та її собівартістю, наведіть формулу її розрахунку. Охарактеризуйте види витрат та види собівартості.	2	2
27	Поясніть сутність кошторису витрат на виробництво та калькуляції собівартості продукції. Здійсніть типове групування витрат за калькуляційними статтями.	1	2
28	Визначте та розкрийте фактори впливу на рівень собівартості продукції.	1	2
29	Розробіть та охарактеризуйте напрями зниження економічних витрат на продукцію.	1	2
30	Розкрийте сутність вартісної оцінки продукції підприємства. Розкрийте економічний зміст та складові доходу. Поясніть різницю між доходом та прибутком.	1	2
31	Поясніть економічний зміст прибутку, охарактеризуйте види прибутку. Позначте джерела формування та визначте напрями використання чистого прибутку.	1	2
32	Розкрийте економічний зміст рентабельності виробництва та рентабельності продукції. Сплануйте напрями підвищення рівня рентабельності виробництва та продукції.	1	2
33	Розкрийте сутність рентабельності окремого виду продукції. Для чого визначають цей вид рентабельності?	1	3
34	Поясніть взаємозв'язок між показниками: собівартість, ціна, дохід від реалізації продукції, прибуток. Сплануйте напрями збільшення прибутку підприємства.	1	2
Всього за змістовним модулем 4		10	19
Всього за модулем 1		42	74
Усього годин		42	74

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 9

7. Індивідуальні завдання

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Для того щоб ефективно управляти підприємством, слід володіти інформацією про результативність його діяльності і на її основі приймати відповідні рішення.

В умовах становлення ринкових відносин фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства особливо необхідний і повинен бути спрямований на подальший економічний і соціальний розвиток підприємств, зміцнення їх фінансового стану, підвищення ефективності використання господарського потенціалу.

Діяльність підприємств в умовах ринкової економіки пов'язана з необхідністю підвищувати ефективність виробництва, конкурентоспроможність продукції і послуг. Зробити це неможливо без систематичного фінансового аналізу підприємства, який дає можливість виробити необхідну стратегію і тактику розвитку підприємства і на їх основі сформулювати оптимальну виробничу програму, виявити резерви підвищення ефективності виробництва.

Мета індивідуального завдання полягає в обґрунтуванні та поглибленні теоретичних, методичних, організаційно-економічних аспектів та систематизації вже існуючих наукових здобутків на ниві управління підприємством.

Для досягнення поставленої мети були поставлені такі завдання:

- проаналізувати використання основних засобів;
- проаналізувати специфіку роботи підприємства, розкрити зміст, напрями та методи використання матеріальних ресурсів;
- розглянути питання ефективного використання трудових ресурсів;
- розглянути питання фінансового стану підприємства.

Об'єктом дослідження є діяльність підприємства, на якому студенти проходили виробничу практику або підприємство по якому буде захищатись дипломна бакалаврська робота

Предмет дослідження – виробничий процес як основа всього виробництва.

У процесі виконання завдання мають бути використані наступні методи: спостереження, порівняння, вимірювання, моделювання, аналіз і синтез.

8. Методи навчання

Метод навчання – спосіб подання (представлення) інформації студентові в ході його пізнавальної діяльності, реалізований через дії, які зв'язують педагога й студента.

1. Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний.

- Назва походить від двох слів: інформація й рецепція (сприйняття).
- Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник в "готовому" виді.
- Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення.
- Даний метод знаходить широке застосування у вузі для передачі великого масиву інформації.
- Інформаційно-рецептивний метод сам по собі не формує в студента умінь і навичок використання отриманих знань і не гарантує їх свідомого й міцного запам'ятовування.

2. Репродуктивний метод (репродукція - відтворення)

- Застосування вивченого на основі зразка або правила.
- Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписаннями, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 10

- Організовується діяльність студентів за кількаразовим відтворенням засвоєваних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, лабораторні, практичні роботи, програмований контроль, різні форми самоконтролю.

- Застосовується у взаємозв'язку з інформаційно-рецептивним методом (який передує репродуктивному). Разом вони сприяють формуванню знань, навичок і вмінь в студентів, формують основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, перенос, класифікація).

- Не гарантує розвитку творчих здібностей студентів.

3. Метод проблемного викладу.

- Педагог до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів.

- Показує спосіб рішення поставленого завдання.

- Спосіб досягнення мети - розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів.

- Студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку.

- Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки педагога.

- Підхід широко використовується в практиці ВНЗ.

4. Частково-пошуковий, або евристичний, метод.

- Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань.

- Пошук рішення відбувається під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок.

- Процес мислення здобуває продуктивний характер.

- Процес мислення поетапно направляється й контролюється педагогом або самими учнями на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками.

- Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах і колоквиумах.

5. Дослідницький метод.

- Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів.

- Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри й виконують інші дії пошукового характеру.

- Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес рішення завдання).

- У даному методі найбільш повно проявляються ініціатива, самостійність, творчий пошук у дослідницькій діяльності.

- Навчальна робота безпосередньо переростає в наукове дослідження.

Ще одна класифікація методів побудована на основі виділення джерел передачі змісту:

- *Словесні:* джерелом знання є усне або друковане слово (розповідь, бесіда, інструктаж і ін.)

- *Практичні методи:* Студенти одержують знання й уміння, виконуючи практичні дії (вправа, тренування, самоуправління).

- *Наочні методи:* джерелом знань є спостережувані предмети, явища, наочні приклади (ілюстрування, показ).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 11

Дискусійні методи. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції.

- У лекціях-дискусіях звичайно виступають два викладачі, що захищають принципово різні точки зору на проблему, або один викладач, що володіє артистичним дарунком перетворення (у цьому випадку іноді використовуються маски, прийоми зміни голосу).

- Предметом дискусії можуть бути не тільки змістовні проблеми, але й моральні, а також міжособистісні відносини самих учасників групи. Результати таких дискусій (особливо коли створюються конкретні ситуації морального вибору) набагато сильніше модифікують поведінку людини, чим просте засвоєння деяких моральних норм на рівні знання.

- Дискусійні методи виступають як засіб не тільки навчання, але й виховання.

Ділова гра, як метод активного навчання. Одним з найбільш ефективних активних методів навчання є ділова гра.

Розрізняють три сфери застосування ігрового методу:

1. **Навчальна сфера:** навчальний метод застосовується в навчальній програмі для навчання, підвищення кваліфікації.

2. **Дослідницька сфера:** використовується для моделювання майбутньої професійної діяльності з метою вивчення прийняття рішень, оцінки ефективності організаційних структур і т.д.

3. **Оперативно-практична сфера:** ігровий метод використовується для аналізу елементів конкретних систем, для розробки різних елементів системи освіти.

Педагогічна суть ділової гри:

- активізувати мислення студентів;
- підвищити самостійність майбутнього фахівця;
- внести дух творчості в навчання;
- наблизити навчання до професійної діяльності;
- підготувати студента до професійної практичної діяльності.

Можливості й вимоги методу ділової гри:

- головним питанням у проблемному навчанні виступає «чому», а в діловій грі - «що було б, якби...»

- метод розкриває особистісний потенціал студента: кожний учасник може діагностувати свої можливості поодиночі, а також і в спільній діяльності з іншими учасниками;

- у процесі підготовки й проведення ділової гри, кожний учасник повинен мати можливість для самоствердження й саморозвитку;

- викладач повинен допомогти студентові стати в грі тим, ким він хоче бути, показати йому самому його кращі якості, які могли б розкритися в ході спілкування.

Ціль **ділової гри** - сформулювати певні навички й уміння студентів у їх активному творчому процесі.

Позитивні фактори в застосуванні ділових ігор:

- висока мотивація, емоційна насиченість процесу навчання;
- підготовка до професійної діяльності;
- післяігрове обговорення сприяє закріпленню знань.

В основі активних методів лежать:

- діалогічне спілкування, як між викладачем і студентами, так і між самими студентами;

- у процесі діалогу розвиваються комунікативні здатності;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 12

- уміння вирішувати проблеми колективно;
- розвивається мова студентів.

9. Методи контролю

Поточний і модульний контроль (опитування, контрольні роботи, тести, колоквиуми, наукові повідомлення, модульні контрольні роботи).

При поточному контролі під час практичних занять оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях, активність при обговоренні питань, систематичність роботи на заняттях, результати виконання домашніх завдань, практичних завдань), експрес-контролю у формі тестів та колоквиумів, письмових контрольних робіт, в тому числі модульних підсумкових.

Співвідношення складових оцінювання при поточному контролі у кожному змістовному модулі:

Форми контролю знань при поточному контролі	Оцінка (у балах)
усна відповідь	до 5 балів
доповнення відповіді	до 1 балу
експрес-опитування	до 2 балів
самостійна робота	до 2 балів
тестування	до 3 балів

Модульний контроль (сума балів за кожний змістовий модуль - **ЗМ**) проводиться на відповідному практичному та семінарському занятті після вивчення **ЗМ1**. **Модульний контроль** проводиться на підставі оцінок поточного контролю та результатів модульних контрольних робіт, виконанням яких завершується вивчення матеріалу по **М1**. Впродовж семестру виконується 1 модульна контрольна робота.

Підсумковий контроль знань студентів здійснюється у формі екзамену. Якщо за результатами поточного контролю знань студент отримав менше 50 балів, він до екзамену не допускається. Завданням екзамену є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, здатності логічно та послідовно висловлювати власні думки, уміння використовувати отримані знання в практичній діяльності.

10. Розподіл балів

Для оцінювання якості виконання завдання (досягнення певної навчальної цілі) використовуються еталони рішень – зразки правильного й повного рішення. Еталоном для теоретичних питань є інформаційний матеріал із фахових джерел з відповідним посиланням. Еталоном для практичних питань є алгоритми розв'язання задач та приклади їх рішень. Оцінювання рівня засвоєння навчального матеріалу здійснюється через коефіцієнт засвоєння:

$$K3 = N/P,$$

де N – правильно виконані істотні операції рішення (відповіді);

P – загальна кількість визначених істотних операцій.

Критерії визначення оцінок:

«відмінно» – $K3 > 0,9$;

«добре» – $K3 = 0,8...0,9$;

«задовільно» – $K3 = 0,7...0,8$;

«незадовільно» – $K3 < 0,7$.

"Відмінно" виставляється, якщо під час відповіді на питання лекційного модулю студент проявив основні та похідні компетентності у повному обсязі, які передбаченні

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 13

програмою, при цьому показав високі знання понятійного апарату, основних та додаткових інформаційних джерел на рівні творчого їх використання, вміння аргументувати своє ставлення до відповідних економічних категорій, залежностей та явищ. При виконанні завдання практичного модуля студент вирішує питання без помилок, пропонує (або застосовує) декілька підходів в вирішенні задач та ситуаційних вправ.

"Добре" виставляється, якщо під час відповіді на питання лекційного модулю студент проявив основні та похідні компетентності, що сформовані суто за програмним матеріалом, знання та вміння на рівні аналогічного відтворення, помилився при використанні термінологічного апарату, при цьому показав знання тільки основних інформаційних джерел. При виконанні завдання практичного модуля студент допускає незначні, непринципові помилки, які не впливають на результат розв'язування задач або формує безальтернативний підхід при виконанні ситуаційних вправ.

"Задовільно" виставляється, якщо під час відповіді на питання в лекційному модулі студент виявив знання та вміння за програмним матеріалом на рівні репродуктивного відтворення, не зміг переконливо аргументувати свою відповідь, допустив помітні помилки, але такі, що не перешкоджають подальшому навчанню. При виконанні завдання практичного модуля студент формує тільки напрямок розв'язання задачі або виконання ситуаційної вправи.

"Незадовільно" виставляється, якщо студент дав неправильну або неповну відповідь на питання лекційного модулю, ухилився від аргументувань, показав незадовільні знання термінологічного апарату і суті навчальних інформаційних джерел, не виявив відповідних професійних компетентностей.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 14

11. Рекомендована література

Основна література

1. Шамрай, В. І., Мельник-Шамрай, В. В., Шкабара, Ю. В., Микитенко, С. В., & Ігнатюк, Р. М. (2022). Аналіз сучасного стану каменедобувної та каменеобробної галузі України. Технічна інженерія, (2(90)), 193–199. [https://doi.org/10.26642/ten-2022-2\(90\)-193-199](https://doi.org/10.26642/ten-2022-2(90)-193-199)
2. Коробійчук В.В., Темченко А.Г., Шамрай В.І., Іськов С.С., Дубінчук Б.В. Супутнє отримання блоків природного каменю в умовах щєбеневого кар'єру.. Технічна інженерія. № 2 (90). 2022. С 153-160.3. Біла О.Г. Управління витратами підприємства: теорія та практика: моногр. / О.Г. Біла, І.Л. Боднарюк, Т.В. Мединська. – Львів : Видавництво ЛКА, 2012. – 200 с.
3. Давидова І. , Корбут М., Мальований М., Шлапак В., Мамрай В., Коробійчук В. Картографування рівня шуму урбанізованих територій як основа для розробки комплексу шумозаглушувальних заходів. Екологічна інженерія та екологічні технології. 2022. 23(6). 32–41. <https://doi.org/10.12912/27197050/152523>
4. Вагонова О.Г. Стратегія розвитку гірничо-збагачувальних підприємств : моногр. / О.Г. Вагонова, В.І. Прокопенко, Н.М. Романюк. – Д. : Державний ВНЗ «НГУ», 2016. – 164 с.
5. Економіка гірничого підприємства: навч. посіб. / В.А. Шаповал, О.В. Горпинич; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2017. – 204 с.
6. Замула І.В., Давидова І.В., Кірейцева Г.В., Корбут М.Б., Травін В.В. Стратегія сталого розвитку: еколого - економічний аспект. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: ЖДТУ, 2017. 200 с.
7. Кірейцева Г.В. Принципи еколого-економічного розвитку підприємств в умовах глобалізації // Товкач Є.Ф., Орловська А.В., Кірейцева Г.В.- Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції “Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції”, 12 листопада 2020 року. – Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. – 200 с. – С. 62.
8. Kireitseva Hanna, Demchuk Lyudmila, Paliy Olga, Kahukina Anastasiia. Toxic impacts of the war on Ukraine. International Journal of Environmental Studies/Taylor & Francis. 2023. P. 1–10., Access mode. - <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00207233.2023.2170582>
9. Ковалевич Л.А., Толкач О.М., Кірейцева Г.В., Білобров Д.М., Качуровський М.В. Дослідження надійності парку автосамоскидів в умовах Омелянівського кар'єру. Всеукраїнський науковий збірник "Наукові праці ДонНТУ". Серія Гірничо-геологічна. 2021. Вип. №1(25)-2(26). С. 44-51
10. Пацева І.Г., Алпатова О.М., Демчук Л.І., Кірейцева Г.В., Левицький В.Г. Сучасний стан навколишнього природного середовища в умовах впливу війни. Екологічні науки : науково-практичний журнал. 2022. Вип. 4 (43). С.19-22.
11. Проектування каменеобробних підприємств. Ч. II : навч. посібник / С.С. Іськов, В.В. Коробійчук, В.Г. Кравець, Р.В. Соболевський, А.О. Криворучко, О.М. Толкач. – Житомир : ЖДТУ, 2018. – 248 с.

Допоміжна література

1. Дакус А.В. Економічний розвиток підприємства: сутність та визначення [Електронний ресурс] / А.В. Дакус, М.О. Сімченко. – Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2012-3.pdf>
2. Економіка регіонів України в умлвах війни [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>
3. Запасна Л.С. Економічна сутність розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Л.С. Запасна. – Режим доступу: – http://www.nbu.gov.ua/Articles/Kultnar/knp96/knp96_33-37.pdf.
4. Каміонський С.А. Підприємство як цілеспрямована система [Електронний ресурс] / С.А. Каміонський // Сайт компанії «Світ фінансів». – Режим доступу: <http://www.finmir.com.ua/content/view/98/170/lang.uk>.
5. Стійкість України: Уроки 2022 року[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%A1%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%A3%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8-2022.pdf>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/184.00.1/МБ/ОК- 19-2022
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 15 / 15</i>

12. Інформаційні ресурси в Інтернеті

- Верховної ради України (<http://rada.gov.ua/>);
- Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України (<http://smida.gov.ua/>);
- ТОВ «Метінвест холдинг» (<http://www.metinvestholding.com/ua>);
- ТОВ «ДТЕК» (<http://www.dtek.com/uk/home>).
- Каталог підприємств України (<http://www.rada.com.ua/ukr/catalog/?sector=1>)
- Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA) (<https://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/26540/156/templ>)
-